

Onyanserat om Tjädern i svensk fågeltaxering.

I den senaste fågeltaxeringen, övervakning av fåglarnas populationsutveckling årsrapport för 2010, görs det gällande att orre, tjäder och järpe ökar signifikant enligt standardrutterna. Samt att både orre och tjäder har ökat både i söder och norra Sverige under de senaste 13 åren. Uppgiften är märklig, eftersom vi anser att helheten saknas i bedömningen över framförallt tjäderns populationsutveckling. Vi vill med detta inlägg för balansens skull redovisa även andra ståndpunkter som kommer av våra empiriska fältobservationer över tjäderns populationsutveckling i Sverige.

Vi anser att det behövs flera samverkande övervakningsformer för att få en mer rättvisande bild över hur det står till med skogshönsens situation i dagens hårdhänta skogsbrukslandskap.

Grundaren för vår kommitté var framlidne professorn och tjäderforskaren Ingemar Hjorth, Han var en av få framstående tjäderforskare i Sverige, som redan för mer än 20 år sedan konstaterade, med hjälp av många av oss som tillbringat / tillbringar 1000-tals timmar i tjäderskogen, en del av oss under 50 års tid.

Våra tjäderstudier i fält visar att tjäderpopulationen, i södra Sverige, i Mellansverige i Norra Sverige under de senaste 40 åren har katastrofalt minskat i takt med att Sveriges ursprungliga tjäderhabitat likaså har minskat, till en bråkdel av vad som fanns för 50 år sedan.

Däremot kan det lokalt sett finnas relativt hyfsade tjädertillgångar, men märk väl. Det är ändå bara en spillra mot vad som fanns i Sverige på 1940 och 50-talet, och detta gäller både Norge som Finland. I dag sker det minimal tjäderforskning i Sverige, däremot sker omfattande tjäderforskning i våra grannländer Norge och Finland, som har en liknande skogsbrukshistoria och en liknande fågelfauna som boreala Sverige. (de Jong, Centrum för Biologisk Mångfald 2002)

För ytterligare information om tjädern, ta gärna del av vår hemsida under www.tjaderobs.se

Det finns flera vetenskapliga rapporter, publikationer och material om tjäder att ta del av, där relevanta uppgifter finns. Vi skall här nämna några, ” **Storfugelekologi og skogbehandling** ” en rapport från forskningsprojektet utfört på Varaldskogen i Hedmark, på gränsen till Värmland.

Några citat från nämnda publikation ” *Direkta och bakomliggande orsaker till tjäderns dödlighet. Genom att tjädern blir tagen av någon predator påverkas i stor grad av hur skogslandskapet blir förvalt. Kalhyggen och unga kulturplantager har på många områden splittrat upp och reducerat arealer med funktionella kycklingbiotoper, något som gjort det enklare för predatorer att finna kycklingarna.*

Kycklingbiotoperna är de miljöer tjädern brukar som skogsbruket har påverkat mest negativt de sista 50 åren. Då fuktiga blåbärsskogar blir kalhuggna blir ursprungliga vegetationen undanträngd av gräsarter, framförallt av kruståtel. Miljön blir då för torr, och insekterna som kycklingarna är beroende av, försvinner.

(**E, Rolstad, J, Andersen, Storfugelekologi og skogbehandling, Skogforsk & Lövenskiöld 2003.**)

Tjädern och skogsbruket

Effekter av skogsbruket på tjäderlekplatser i norra Skaraborg

Länsstyrelsen, Västra Götalands län. Rapport 2008:18.

”12 lekplatser i norra Skaraborg som var inventerade under 1990-1995 återinventerades under våren 2005. antalet tuppar idag på dessa lekplatser har jämförts med tidigare situation. Ingen lekplats uppvisar någon ökning av tuppar på leken.”

Inventering av tjäder i Norrköpings kommun 1993-2006

”Utvecklingen på 21 tjäderlekplatser i Kolmården, i genomsnitt en dryg halvering av antalet revirhävdande tuppar på spelplatserna under perioden 1993-2006..

Tjädern i Jönköping län

Av de 24 lekplatserna som även inventerades vid minst ett tillfälle före 2000 (förutom inventeringen 2003) hade antalet lekande tuppar minskat i 21 stycken och helt försvunnit i 17 lekplatser, ökning har inte skett på någon lekplats. Det stora raset har således skett de senaste 20 åren. Minskningen är statistiskt signifikant både mellan 1970-talet och 1980-talet och mellan 1980-talet och 2000-talet. Länsstyrelsen Jönköpings län rapport nr 2005:1

Tjäderuppropet

År 2006 gick undertecknad ut med ett upprop till kompetenta ornitologer. Med en förfrågan över hur tjäderpopulationen såg ut i det Svenska skogslandskapet. Följande sakuppgifter som grundar sig på faktiska iakttagelser rapporterades.

- Tjäderstammen har minskat med 90 % under en 10 års period från 1986 till 1996. Den har inte återhämtat sig sen dess. Flera av de sista spelplatserna har numera avverkats och tjäder liksom orren för en tynande tillvaro, inventeringen inom ett 20 000 ha barrblandskogsområde i Västra Götaland visar detta, L, Danielson, Ale kommun.
- I slutet av 1960-talet fanns tjäder i riklig omfattning i Dalsland. Spelplatserna med över 20 tuppar var vanligt. I slutet av 1970-talet rasade stammen med en minskning av uppskattningsvis 95 % till idag, I, Arvidsson, Bengtsfors.
- För 20 år sedan var antalet tuppar per lekplats i genomsnitt 10-15 st. Från ett 20-tal lekplatser i Jämtland samt Härjedalen. Idag är antalet mindre än hälften, 4-6 per lek. Trenden är tydligt negativ, G, Ekström, Östersund.
- Här i Nordvästra Hälsingland har jag i hela mitt liv ägnat tjädern min uppmärksamhet. Både som jägare som observatör. Här har tjäderbestånden tidigare varit mycket goda. Numera är jag bedrövad då jag under sekel sett tillbakagången, samtidigt som gammelskogen försvunnit, nu finns endast en spillra kvar, tjädern har ingen framtid med detta skogsbruk, jag är bedrövad, K, Persson, Enskogen på gränsen till Härjedalen
- Under senare år har jag inventerat lodjur i Södra Gästrikland. Vintern 2003/04 spårades 132 km. antalet observerade tjädrar var 0,09 per spårad km. vintern 2005/06 spårades 96 km, antalet tjäderobservationer blev endast 0,03 per km. uppfattningsmässigt är tjäderbeståndet i Södra Norrland avsevärt lägre i dag jämfört med 1970-80-talet, Anders Rovjursinventerare.
- 1974 var sista goda tjäderåret. Sedan har det bara gått utför. Desto mindre av den gamla skogen , desto mindre av tjäder. Det går utför med tjädern, och lika självklart beror det på skogsbruket, L, Bildström författare till boken Fåglar i Malå, Södra Lappland.
- När det gäller tjäder i Luleå kommun är min erfarenhet att den är ovanlig och borde vara klassad som rödlistad i det kommunala perspektivet, J, Henriksson, Miljö& Naturkonsult.
- Antalet tjädrar minskar hela tiden, på en skala 1-5 då det gäller möten med tjäder i skogen så skulle jag sätta en 2 på skalan. Det är enstaka fåglar man stöter på, trots många mil per år, kors och tvärs genom skogar och fjäll. Det är också sällan man ser tjäder som äter grus, efter skogsbilvägarna S, Åström, Jämtlands Ornitologiska Förening.

- Senare delen av 1970-talet kartlades flertal tjäderlekplatser inom området Malå, Lycksele, Storuman, gränsande mot fjällnära skog, 7 + 5 mil. 1981 -1984 hade lägsta antalet tuppar 15 st högsta antalet 27 st. 1995 återinventerades lekplatserna, 90 % av spelplatserna var borthuggna, liksom tjädrarna, B,E, Nordenström, Sorsele.
- Antalet tjädrar i mina trakter kring Piteå i södra Norrbotten har inte ökat, snarare förhåller det sig tvärt om, jag har inte heller hört någon annan skogskunning som påstår att tjäderstammen ökat, B, Mildh.
- Jag har jagat tjäder och orre i 20 år, med spets och kan utifrån detta konstatera följande,
Stammen går i cykler upp och ner, men att fågeltillgången under toppåren inte är lika stor som för 20 år sedan, samt att tillgången är betydligt lägre under bottenåren. Äldre personer kan berätta om hur det var ”förr” då inser man att stammen bara är en spillra av vad det en gång var. Just för tillfället är tillgången på skogsfågel i Västerbottens inland mycket låg, den lägsta jag någonsin varit med om. C, Klintefelt, Lycksele.

Beståndsålder

Det görs stort nummer av att det har noterats att tjädern kan spela i nygallrad ungskog.

Några sådana långsiktiga vetenskapliga rapporter existerar inte.

Däremot finns forskningsresultat som visar att om andelen ungskog är hög försämras förutsättningarna för tjäderförekomst. (I,Storch Institutionen för Wildlife ekologi Universitetet Freiburg) sätter gränsen för andelen ungskog, när habitatkvalitén börjar minska vid 50%.

Tjäderforskarna Rolstad & Wegge har konstaterat att ökningen av yngre skog och minskningen av äldre skog har negativt påverkat livsmiljöns kvalitet, framförallt på lekplatserna. Effekten blir sannolikt att ungfåglar och hönor skingras bort från låg kvalitativa lekar. Populationsdynamiska effekter kan därför uppkomma med en fördröjning, när tjädertuppar vid lägre kvalitetslekar dör, hävdar dessa forskare. (S, Sirkiä, Institutionen för biovetenskaper, Helsingfors universitet 2010)

Slutligen vill vi framhålla en viktig markering. Tjädern betraktas idag som en paraplyart. Flertal tjäderforskare (H,Lindén, P,Angelstam, G,Segelbacher me.f) slår fast att goda tjäderhabitat även hyser andra sårbara arter. Som t.ex rödlistade Tretåig hackspett, Violettgrå tagellav, rosenticka, tallticka, som alla är indikatorarter för skyddsvärd skog.

Tjäderkommittén Tjäderobservatörerna
 Göran Rönning,Dalarnas län
 Svante Joelsson,Uppland-Stockholms län
 Bo Silwer, Gävleborgs län
 MatsÅke Bergström, Norrbottens län
 Leopold Schill, Jämtlands län.
 Kjell Eklund, Västmanland län
 Sten Björklund, Gävleborgs län
 Ingemar Brelín, Värmlands län
 Thomas Gustavsson, Östergötlands län
 Per-Ove Gustavsson, Östergötlands län
 Leif Johansson, Jönköpings län